

Глаголи говорења као извор комике у Њопићевим делима

1. глаголи звучања --> глаголи говорења:

бекнути, брундати, врекнути, вречати, гакати, гакнути, гракнути, грактати, гргутати, гргутнути, гроктати, гукати, гукнути, забрундати, завречати, заграктати, загргутати, загроктати, закрекетати, закрештати, замекетати, зарезати, зарзати, зашиштати, какотати, квочати, кокодакати, кркетати, крештати, кукуруикнути, лајати, ланути, мекетати, мукнути¹, мумлати, њакнути, пиштати, просиктати, режати, рзати, рикати, сиктати, урлати, шиштати.

2. диференцијалне семе: 'висина тона', 'начин', 'садржај'

2.1. сема – 'висина тона (висок/низак, тј. гласно/тихо)'

2.1.1. сема 'висок тон' (врекнути, гакати, гракнути, закрекетати, крештати, рикати, урлати итд.):

1. – Да га ухватите и доведете овамо у суд, уколико већ није побјегао из града - рече Радовић озбиљно. – Ма шта ће бити ако он похвата нас?! – врекну Лијан бечећи очи. – Потегне ону пуцаљку са шездесет метака, па ожежи, ожежи – има да начини право решето од нас! (Делије на Бихаћу).
2. Деси ли се, опет, да неко почне хвалити моје старе као добре пијанце, окуражим се и ја, па да покажем да нисам гори од њих, станем нагињати чашице уз грлато одобравање домаћина: Тако, рођени кумићу, замијени кума Ницу! Једном се тако пробудих ујутру у туђем кревету, поред неке цурице која је такође била повукла. Разбуди ме стриц Ницо који је пошао да ме тражи, па кад ме спази у каквом сам друштву, он узе гакати: Гледајдер, оженио се мој синовац! Охо-хо! Журно сам отперјао за стриком праћен шалама и све зазирући да се од тога нешто озбиљно не излеже (Стричево кумовање).
3. – Прке-фрке, ништа ја тебе, рођаче, не разумијем. Име, име ти мени кажи, а за остало ћемо ми лако. Војник рашири руке и само слеже раменима у знак неразумијевања. – Ето ти га, ђаволе! – гракну партизан. – Чуј: ја сам Никола Бурсаћ, Никола, чујеш ли (Љубав и љубомора).
4. – Је ли по вољи по једна прегршт ораха за ручак, уважени другови митраљесци и бомбаша? – закрекета Лијан, весело се клањајући, по чему Николетина одмах закључи да је стари добрано пијуцнуо млијека од бијесне краве која пасе на шљиви, а музе се у пецари, испод ракијског казана (Делије на Бихаћу).
5. С првим досадним кишама забубњала по селу злурада вијест: Миља родила копице! Зацакале о томе у нашој кући доконе жене, не чујеш од њих плускање јесени пред отвореним вратима, а из ћошка сипуће дјед, измучен лежањем и сумраком: Пустите цурицу крају, зар јој није доста њезине невоље. А није мислила на невољу док се шигицала кроз љескар! – кријештале су језичаре (Стричево кумовање).
6. Грмљавина експлозива, праћена потресом и облаком дима, још више је распљивала и јуначила рогуљше. – Ихаај! Напријед, Црногорци! – Заломи десно крило! – рикао је Малета црвен и набрекних жила (Пролом).
7. Те зиме, на Јовањдан, на кумовској слави, стриц се послвије толико времена нацврца онако поштено, добровољачки, и тако грлато и раздрагано запева да се поплаши нечије окићено коњче, везано под прозором, прекиде улар и зажди преко авлије. Нека те, куме Ницо, опет си ми дошао на стару кајмакчаланску мјеру! – обрадовано гракну кум Перо Десница и драге се воље подухвати да га, онако тешка и заљуљана, одведе до куће. Ће си ти мени, Савицо моја, јабуко моја неубрана, ево теби твога Ницана! – урлао је он већ надомак саме куће, свијесно подупиран од кума Пере (Љубавни јади).

2.1.2. сема 'низак тон' (брундати, гргутнути, зарезати, зашиштати, режати итд.):

1. То је, кажу, нов пролаз, истина опаснији, али се много брже стиже. Пролазио сам ја туда с куриром из Другог крајишког одреда – брунда Николетина (Чудо над чудима).
2. Стриц нахери главу лијево па десно, заљубљено огледа цјепаницу и задовољно каже: Е, то ће да буде нешто. А шта ће да буде „то“? – злосутно пропитује дјед већ готов да чује нешто наопако и цјепаница у стричевим рукама канда му већ изгледа опаснија од пушке. Нога ће бити – мајсторски мирно саопштава стриц Ницо. Нога? – глуво се отима дједу - Да, да, нога за Руменку. Од великог чуда дјед кратко гакне као гусак кад позива на узбуну, а онда гута сву своју запрепашћеност, задивљено буљи очи и прозобло гргутне: Нога за краву! Ма гдје си ти то још видио, бог с тобом? (Крава с дрвеном ногом).
3. Сад кад су сељаци, поред Мачкове двоцијевке, имали још и један карабин, почеше се према бараби држати одлучније и с неприкривеном зловољом. У једној мало оштријој препирци, кад Чугаљ стаде да се поиграва

карабином, неки Ђуро Крлика, гарав, подмукао и ђутљив сељак, мукло зареза: - Остави де се ти те пуцаљке, имамо и ми геверу (Пролом).

4. Јека за тренутак ухвати свог Стојана насамом, пред кућом, и зашишта му на уво: – Еј, ово је онај њезин, је ли? (Пролом).

2.2. сема 'начин' (гукати, мумлати итд.):

1. У неко доба мали се слављеник расплака, али се ту, на сву срећу, нађе нека Мика Дамјановића, чији је шестогодишњи син још био сисанче, иако је већ чувао крмке и помало помагао на њиви. Она драге воље подоји малишана мазно гучући: – Хвала ти, боже, дај да једном од жеље подојим право дијете (Стричево кумовање).

2. Кад би спазила Стрица како наилази друмом, цурица би сва заблистала. – Стрико, сврати да причамо [...]
Нисам те видјела још од синоћ. Стриц је, оклијевајући, прилазио, а дјевојчица је, кријући нешто у шаку, наређивала: – Хајде, зини, имам нешто за те. Метала му је у уста језгру од ораха, кришку јабуке или штогод слично, а дјечак је, слатко мељући јаким зубима, само мумлао: – Гле, откуда ти ово? Баш је било добро (Орлови рано лете).

2.3. сема 'садржај' (кокодакати, лајати, ланути итд.):

1. А шта ћемо у логору казати осталима кад нас виде да овако утроје долазимо? – Рећи ћемо да нам је Луња повјерила шта ће јутрос у школи закувати, па смо ишли у љескар близу школе да је дочекамо. – То си се добро сјетио – сложи се Мачак. – А ти, Луњо, добро упамти шта смо се договорили па немој шта друго кокодакати. – Их, кокодакати! Немој ти мијаукати! – дочека га Луња а поче да поцупкује и да се руга, али без имало злобе. – Мачак, мачак, мачак! (Орлови рано лете).

2. – Таман да владика дође, они би потегли с њим па код нас да овуда истреса своје буве из мантије. Ти мислиш да свако има бува ко и ти! – наруга се борац Танасије Буљ. Па дабоме да има, је л живо чељаде? И ова твоја? – намигну Танасије. Николетини букнуше образи као ватра. Марш тамо, гаде смрдљиви! Опипајдер ти има ли коју буву! Николетина скочи и размахну шаком, али се Танасије деси бржи, па натисну преко авлије. Ницо се стушти за њим. Прескочише плот, па у кукурузе. Ту га Николетина достиже, скопа пода се и узне да га дави. Аха, хоћеш ли ти лајати! Хоћеш ли лајати, казуј?! А, а, пусти . . . , нећу, нећу! – крклао је Танасије копрцајући се као јаре. – Ланеш ли још једну, главе нема на теби (Митраљецац голубијег срца).

3. улога глагола говорења у представљању лика Николетине Бурсаћа (брундати, гракнути, гргутати, гукнути, забрундати, завречати, зарезати, зарзати, ланути, мукнути, просиктати, шиштати)

3.1.

1. Ајд, ајд, не бој се, ја сам из Друге крајишке, из Ђуринове бригаде, па нас Нијемци разбуцаше ко румоња плот. Да нијеси негдје видио наше да су прошли? – брундао је Николетина незадовољно мјерећи мноштво трагова у плитку снијегу. Одахнувши с олакшањем, сељак се пожури да одговори – Нијесам, брате, нијесам никога (Сукоб у планини).

2. Некад, јесам ли само с овцама навирио тамо и погледао како брезица трепти, мене одмах дријем савлада. И-их, колико ме само пута тргла из сна пољарева вика и она његова дренава штапина. Богме нас је сад, буразеру драги, онако људски пробудила гвоздена мочуга! – брунда Николетина лежећи за пушкомитраљезом. – Не вјеруј више ни брезици, ни трепетљики (Необични савезници).

3. Десетар Николетина путује из штаба своје бригаде у команду позадине. Носи некакву пошту и три милиона лира, а утрпали су му, онако уз пут, и једну малу Јеврејчицу, цурицу од једно шест година. Треба да је преда команди, па да је ова смјести у неко село у центру слободне територије. Ма куд ћу ја с овим, људи божји? – брунда Николетина и кисело гледа малу. – Откуд ја умијем око дјетета баратати. Нијесам ја томе вјешт (Незгодан сапутник).

4. – Рек'о Коста да је пјесме доста! – повичем и ја, а на то Лијан само лукаво зашклиљи и рече: – Дедер ти, Бранчило, уведи нас у ову своју гимназију и покажи нам онај разред у коме си учио како се спјевавају пјесме. – Е, баш бих и ја то волио видјети – добродушно забрунда иза самих мојих леђа Николетина Бурсаћ, мој нераздвојни друг и заштитник из основне школе. – И да нам поштено признаш је л' ти љепше било у овој лијепој згради гимназије, или у нашој малој школи у Хашанима кад сам ја с тобом био? И бранио те, богами, од штокаквих дјечачина; имао си дугачак језик. – Ни данас му није краћи – додаде Лијан као за себе (Делије на Бихаћу).

3.2.

1. Данима и данима, чим би се нашло мало слободна времена, у једном споредном кућерку поред логора партизански глумци увјежбавали су свој комад. Све је то у почетку ишло кришом и стидљиво, док се момци

мало не осмјелише па и у самом логору, пред осталима, почеше, онако у шали, да рецитују своје текстове. Окуражи се чак и печални Јовица Јеж, у комаду усташки шпијун, па и он стаде да лисичи и да се удвара „усташком надпоручнику” Танасију Буљу. Све то скупа Николетина је и чуо и није чуо, правио се да о свему зна далеко више него што је знао, чинио се наоко равнодушан, али је крајичком ува увијек ловио понешто од тих Ђакових „беспослица”. Тек понекад, кад би му се учинило да је Јовица већ претјерао, он би га погледао искоса, прижмирено, кроз љут облак домаћег дувана и злослутно зарежао: – Де ти, де, згуро један, тражи себи ђавола. Не био ја који сам, ако теби једном због тога комесар не натрља тај твој маџи нос (Злосутна игра).

3.3.

1. Повезани дјечаци весело зажагорише. Јованчетов отац, и нехотице, с поносом избаци: – Пази само мога хајдука. Не да се тај. – Има и право дјечак! – гракну Николетина. – Данас те туче овај, сутра онај, удри, док најзад не заборавиш да си човјек (Орлови рано лете).

А чиме се можда и ублажава то да он виче на некога, умањује се увођењем хуморног ефекта:

2. – Одакле ви ту? – зачуди се сад учитељица. – Побјегли од усташа – одговори Јованче. – Баш сте јутрос погодили гдје ћете да побјегнете – гракну Николетина. – Сваки час усташе могу стићи овдје. Чујете ли само? Негдје на ивици Гаја чуше се пушке и неразумљиви повици (Орлови рано лете).

3.3.1.

1. – Чујеш ли ти ово, Јовице – не дају ни привирити. Мени је ово нешто сумњиво. [...] – Ако се ту саставља баш она наша влада, партизанска влада, зашто онда да се то од мене скрива и толико се осигурава? Зашто ја не смијем завирити, де? Ето, не смијеш, па не смијеш! – заинати се командир страже без икаква другог објашњења. – Па то ми баш ти не даш да ја видим своју рођену владу? – поблиједи Никола и унесе му се у лице. – Ја, па шта онда хоћеш? Николетина се оштро окрену и просикта: – Јовице, зови чету! [...] – Кад смо могли провалити бункере пред Бихаћем и пробити се преко моста по коме је шишало пет митраљеза, неће нас ваљда зауставити ни ова шугава врата с пар стражара (Делије на Бихаћу).

3.3.2.

1. Малоприје сам убацио кроз прозор своју прву бомбу у Бихаћу и сад сам ја свој Ђурајица. Свој ратни крушац једем, свој торбак носим и својим рукама банду бијем. – Охо-хо, ејвала ти гласу, баш сам то од тебе очекивао! – гракну Николетина. – Сад си заиста и свој и наш! Је л’ тако, гарава братијо бомбашко-митраљеска? – Тако је! – загудише ратници (Делије на Бихаћу).

2. Трком, под фијуком непријатељских зрна, заузимали су нов положај. Падајући у високу папрат, иза сива камена, Николетина се задахтано огледа на другове око себе, па одједном избечи очи и мукну изненађено: Пази га - гробље! Шта је, шта то кажеш, брате?! – препаде се се његов помоћник Јовица. Ево нас у гробљу, и то баш у нашем, зар не видиш! [...] Били су у старом запуштеном гробљу њиховог рођеног села. Шта је ово, Ницо, побогу? Шта ће бити. Ево, добисмо изненада још друштва (Необични савезници).

3. Једног јутра логором се пронесе необична вијест: стигла у чету принова, једна другарица, болничарка. – Ето ти га, ђаволе! – гракну Николетина као да се десила богзна каква штета и незгода. У чети настаде читава једна мала узбуна (Митраљезац голубијег срца).

4. Али како се не бојиш, баба, ђаво с тобом по Козари глогиње млатио? Како ћу се бојати, кад толику нашу војску иза себе водим? – Њисто у неприлици затрепта бакица. – Водила сам ја само по једног курира, па се опет нисам бојала. Аха, ђаче, гледај-де сад овога чуда! – завреча Николетина. – Бакица колико добар пијевац, душа јој у носу, а не могу је зауставити митраљези, топови, ни оклопници с пруге (Чудо над чудима).

5. Цурица одједном уплашено притрчава и хвата се Николетини за рукав. – Чико, ено вука! Николетина сине очима за њезиним погледом и подругљиво гракне: – Хм, оно је твој вук! Та видиш ли да је нечије магаре? (Незгодан сапутник).

6. – Овамо, Ницо соколе, да се јуначки туцнемо стринама – па ко даље одлети. Не бери бриге, докле стигли да стигли, остаћемо у рођеној земљи, а Швабо с Бенаковца богзна гдје ће тај посијати своју упалућену тикву. – Вала, право кажеш, пјесниче – одобровољено зарза Николетина, намјештајући се на пртини иза мојих леђа. – Ваљда се до Неретве зауставим, закон му ћаћин (Делије на Бихаћу).

3.4.

1. – И нека ја одсад само чујем неког да је муслимане назвао Турцима, па ћу се ја с њим старати! Какви Турци! Тек што говорник заврши реченицу, изнад вртаче се зачу оштар фијук и једна граната, послана из вароши, тресну и задими на голом баиру повише чете. Николетина се пружи колико је дуг по земљи и гласно опсова: – Пази Турака, мајку им лоповску! ... Нањушио Бећура да ја говорим о братству! Над вртачом се разилазио љут

дим од гранате. Николетина се диже са земље, отресе чакшире и показујући прстом према вароши поучно повиси глас: – Магарци једни, видите ли шта раде ови који су против братства! Чак и мене наћераше да ланем. Па сад ... ко није за братство, ено му па нек иде доље у варош, код усташа, слободан му пут (Предавање о братству).

3.5.

3.5.1.

1. Било је прошло неколико недјеља од ослобођења Бихаћа, кад се командир Николетина Бурсаћ обрео поново с четом у пространој вароши на ријечи Уни. Читав је град под танком снијежном копреном, тишина да оглувиш, па се неповјерљиви командир сумњичаво обзире и прозебло гргуће огледајући се на водника Жежа: – Јовица, шта се ово Бихаћ ућуто ко дијете кад се онереди? (Делије на Бихаћу).

3.5.2.

1. – Ја тек одшрафљујем бомбу, а оно већ загрми у кући. Ма ко ли ме претече, велим. – Зна се ко, мој Орајар – гукну Николетина са широким осмијехом пуним поноса. – Ма кад ли прије одшрафи бомбу, ђаво с њим? (Делије на Бихаћу).

3.5.3.

1. Шта је, што си се удудучила ко Дрвена Марија? Бојиш ли ме се? Бојим! – шапуће цурица. Бојиш, бојиш! Па шта онда да радимо? Ево, хоћеш ли ти да носиш аутомат, ако се бојиш да ћу те убити. На, држи! Николетина вјеша малој о врат аутомат и надурено шишти: – Куд ли ме ђаво надари да те поведем, де. Сад те морам ту пола сата убјеђивати (Незгодан сапутник).